

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่
The Role Performance of Village Agricultural Volunteers
in Chiang Mai Province

เจษฎา กายไชย (Jedsada Karbchai) * สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang) **

ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (Paranee Tangwiwat) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน 2) ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน 3) การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ประชากรในการศึกษา คือ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 2,076 คน ทำการสุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน ได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และการจัดลำดับ

ผลการวิจัย พบว่า 1) อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.40 ปี สถานภาพสมรส จบชั้นประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.88 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ทำสวน และ ทำนา รายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 83,969.30 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 83,234.74 บาทต่อปี รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 35,233.48 บาทต่อปี มากกว่าครึ่งหนึ่งมีหนี้สินของครัวเรือน มีพื้นที่การเกษตรเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง เฉลี่ย 9.95 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำชุมชน แต่เป็นอาสาสมัครเกษตรอื่น เฉลี่ย 2 ประเภท 2) อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสองในสาม มีความรู้ในบทบาทหน้าที่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็น การประสานการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร การขึ้นทะเบียนเกษตรกร และการประกาศเตือนภัยศัตรูพืช 3) มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีการปฏิบัติมากที่สุดตามลำดับ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เชิญชวนเกษตรกรเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ การประชาสัมพันธ์การขึ้นทะเบียนเกษตรกร และการอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำในการขึ้นทะเบียนผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ และ 4) ปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความเห็นต่อข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงานในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม การสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน และการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อจัดทำแปลงสาธิตการเกษตรในหมู่บ้าน

คำสำคัญ บทบาทหน้าที่ การปฏิบัติงาน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

* นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sook_kaset@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sseesang@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Paranee.tan@stou.ac.th

Abstract

The objectives of this study were 1) to study economic and social fundamental state of village agricultural volunteers; 2) to study their knowledge of their role performance as a village agricultural volunteer; 3) to study their role performance as a village agricultural volunteer; and 4) to study their problems and suggestions on their role performance as a village agricultural volunteer.

The population in this study was 2,076 village agricultural volunteers in Chiang Mai Province. 186 samples were selected by using multi-stage random sampling methodology. The data collecting process was interviewing the studied village agricultural volunteers. The statistical methodology used to analyze the data by computer programs were frequency, percentage, mean, standard deviation, maximum value, minimum value, and range.

The findings of this study were as follows: 1) it was found that almost all of village agricultural volunteers in Chiang Mai Province were male and married. Their average age was 52.40 years. They were educated at primary level. The average quantity of their family members was 3.88 persons, while the average quantity of the labor in their family was 2.09 persons. Their occupation was a farmer who had done rice farming or a gardener. Their average income obtaining from agricultural section was 83,969.30 Baht/year, while their average income obtaining from non-agricultural section was 83,234.74 Baht/year. Their average expenditure in agricultural section was 35,233.48 Baht/year. More than a half of them had their family liability. The average of occupied area was 9.95 Rai. Most of them were not a community leader except a volunteer in other agricultural sections, average at 2 types. 2) it was found that two-thirds of the studied village agricultural volunteers had knowledge of their role performance at the most level, especially the role performance as a cooperator in transferring knowledge to farmers in their village, arousing them to be formally registered as a farmer, and announcing about plant enemies. 3) it was found that the studied village agricultural volunteers performed their role at much level, they performed at the most level as a public relations officer who aroused farmers in their village to be transferred knowledge and to be formally registered as a farmer, helped and introduced farmers in their village to be registered as a farmer who raised economic plants respectively. And 4) it was found that the studied village agricultural volunteers generally had problems with their role performance at a little level, but they had suggestions on developing their role performance at much level, especially in the issue of supporting them in performing suitable roles, supplying them with tools and equipment which were necessary to their role performance, and supplying them with necessary tools, equipment, and materials to set demonstration agricultural patches in their village.

Keywords: Role, Performance, Village agricultural volunteer

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การปรับลดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ตามนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ทำให้หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอัตรากำลังลดลงในขณะที่มีการกึ่งต้องดูแลเกษตรกรที่มีอยู่จำนวนมากทั่วประเทศ ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มีการคัดเลือกตัวแทนเกษตรกรในท้องถิ่นตามความชำนาญ แต่ละสาขาเพื่อเป็นอาสาสมัครเกษตรช่วยเหลือการปฏิบัติงานของส่วนราชการ ในรูปแบบของอาสาสมัครเกษตรประเภทต่างๆ รวม 13 ประเภท ประกอบด้วย อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์,อาสาสมัครฝนหลวง,อาสาสมัครด้านบัญชี,อาสาปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม,อาสาสมัครชวานาชนันนา,อาสาสมัครยางพารา, ประมงอาสา,อาสาปศุสัตว์,หมอดินอาสา,เกษตรหมู่บ้าน,อาสาสมัครสหกรณ์,อาสาสมัครชลประทาน,เศรษฐกิจการเกษตรอาสา และอาสาสมัครประเภทอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการนโยบายอาสาสมัครเกษตรกำหนด แล้วขึ้นทะเบียนเป็นอาสาสมัครเกษตร “อกษ” อาสาสมัครเกษตรทุกประเภทในระดับหมู่บ้านถูกกำหนดให้เลือกระหว่างกันเองเป็นผู้แทนในการประสานงานระหว่างอาสาสมัครเกษตรและหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในพื้นที่ให้เป็นที่ไปอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หรือ (อกม.) อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านจึงเสมือนเป็นตัวแทนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในหมู่บ้าน โดยมีบทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน 2) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน 3) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน และ 4) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้านเพื่อรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร นำข่าวสารและบริการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระจายสู่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึง พร้อมกับนำข้อมูล และปัญหาของเกษตรกรแจ้งให้กับส่วนราชการได้อย่างรวดเร็ว นำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างทันที่ และยังช่วยวางแผนในการพัฒนาการเกษตรในหมู่บ้านให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรอย่างแท้จริง ทั้งนี้จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการคัดเลือกและแต่งตั้งอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเพื่อช่วยปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร จำนวน 2076 คน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 และได้ช่วยเหลือสนับสนุนงานส่งเสริมการเกษตรของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ตามบทบาทหน้าที่แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงความรู้ และการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านดังกล่าวว่ามีการปฏิบัติงานได้ระดับใด มีปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง จึงเห็นสมควรทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ขึ้น เพื่อที่จะได้มีข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงาน และมีแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาความรู้ในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ หรือ “อกม” ที่ปฏิบัติงานอยู่ใน 25 อำเภอ หมู่บ้านละ 1 คน รวมจำนวน 2,076 คน ซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่จัดให้มีการคัดเลือกและแต่งตั้ง และยังคงปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยสูตร Taro Yamane โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 7 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 คน ใช้วิธีสุ่มหลายขั้นตอน (Multi –Stage random sampling.) โดยการสุ่มคัดเลือกอำเภอจากกลุ่มอำเภอ ซึ่งมีทั้งสิ้น 3 สาย ตามระบบการติดตามนิเทศงานของสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย สายกลาง 9 อำเภอ สายใต้ 8 อำเภอ สายเหนือ 8 อำเภอ โดยสุ่มสายละ 3 อำเภอ รวม 9 อำเภอ จากนั้นคำนวนหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยการเทียบบัญชีดีไตรยาง และสุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ใช้วิธีการจับฉลากรายชื่อเกษตรกร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ ประกอบไปด้วยคำถาม 5 ตอน

ตอนที่ 1 : สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 : ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 : การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตอนที่ 4 : ปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

ตอนที่ 5 : ข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

2.2 การทดสอบความเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปทำการทดสอบกับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ราย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ จากนั้นจึงนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปทดสอบหาความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรง (Reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient of alpha) โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลปรากฏว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ในประเด็น (1)ความคิดเห็นถึงระดับปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

เกษตรกรหมู่บ้าน และ (2) ความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ
อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน เท่ากับ 0.707 และ 0.972 ตามลำดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน ใน 9
อำเภอ โดยใช้ระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูล ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน 2557

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percent – tage)
ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และ
และการจัดลำดับ

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน

ผลการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของอาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้าน พบว่า (1)
อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.40 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จบการศึกษา
ระดับชั้นประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.88 คน (2) มีแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน
ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร โดยหนึ่งในสี่ประกอบอาชีพทำสวน และประกอบอาชีพทำนาในสัดส่วนที่
ใกล้เคียงกัน รายได้จากภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 83,969.30 บาทต่อปี ส่วนรายได้นอกภาคเกษตรของ
ครัวเรือนเฉลี่ย 83,234.74 บาทต่อปี ในขณะที่มีรายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตรเฉลี่ย 35,233.48 บาทต่อปี
อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งมีหนี้สินของครัวเรือน โดยเป็นสัดส่วนหนี้สินในระบบ และนอก
ระบบอย่างละครึ่ง อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง
โดยมีขนาดเฉลี่ย 9.59 ไร่ มากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่เช่า โดยมีขนาดเฉลี่ย 8.57 ไร่ มากกว่าหนึ่งใน
สามมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรที่มีผู้ให้ทำกินโดยไม่เก็บค่าเช่า โดยมีขนาดเฉลี่ย 6.89 ไร่ และมากกว่าครึ่งหนึ่ง
มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเป็นพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่ราชพัสดุ และพื้นที่สาธารณะ โดยมีขนาด
เฉลี่ย 4 ไร่ (3)อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านสองในสามไม่เป็นผู้นำชุมชนด้านปกครอง ในขณะที่หนึ่งในสามเป็น
ผู้นำชุมชนด้านปกครอง ในตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด รองลงไปเป็นสารวัตรกำนัน หรือ ผู้ช่วย
ผู้ใหญ่บ้าน ในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านสองในสามเป็นอาสาสมัครเกษตรกรประเภทอื่นๆ
ด้วย มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็น 2 ประเภท อาสาสมัครเกษตรกรหมู่บ้านสามในสี่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันทาง
การเกษตร และสาเหตุที่ทำให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรกรนั้น สองในสามได้รับการคัดเลือกจากผู้นำในชุมชน
และสมาชิกในชุมชนคัดเลือก ในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน

2 ความรู้ในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

การศึกษาความรู้ในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่ง มีความรู้ในระดับมากที่สุด และมากกว่าหนึ่งในสี่มีความรู้ระดับมาก ส่วนหัวข้อความรู้ที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความรู้ในบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้องมากที่สุด 3 ลำดับได้แก่ (1) บทบาทในการประสานงานในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร รองลงมาคือ (2) ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนเกษตรกรที่เป็นเงื่อนไขในการขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานเมื่อประสบภัยพิบัติด้านเกษตร และ (3) วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมในการประกาศเตือนภัยการระบาดของโรค แมลงศัตรูพืชในหมู่บ้าน ส่วนหัวข้อความรู้ที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความรู้ที่ถูกต้องน้อยที่สุด ตามลำดับ ได้แก่ (1) บทบาทในการเข้าร่วมเวทีจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตรระดับหมู่บ้านของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (2) วิธีการปฏิบัติในการเฝ้าระวังการเกิดการระบาดของโรค แมลงศัตรูพืช และ (3) การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการด้านการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

3 การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

การศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน พบว่า ในภาพรวมมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีการปฏิบัติมากที่สุด 3 ลำดับ ได้แก่ (1) การประชาสัมพันธ์เชิญชวนเกษตรกรเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ (2) การประชาสัมพันธ์การขึ้นทะเบียนเกษตรกร (ทบก) ผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เอกสารเสียงตามสาย วิทยุท้องถิ่น ฯลฯ และ (3) การประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบในเรื่องสิทธิประโยชน์ คุณสมบัติของเกษตรกร เอกสารสำคัญที่ต้องใช้ และวัน เวลา สถานที่ ในการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ(ทพศ) ส่วนประเด็นที่มีการปฏิบัติงานปานกลาง เรียงตามลำดับได้แก่ (1) การร่วมตรวจสอบเพื่อปรับปรุงข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน (2) การเข้าร่วมเวทีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเสนอข้อมูลการเกษตร ปัญหาความและต้องการของหมู่บ้าน และ (3) การสำรวจ รวบรวมข้อมูลปัญหา ความต้องการด้านการเกษตรจากอาสาสมัครเกษตร (อกษ) 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน

4 ปัญหาในการปฏิบัติการตามบทบาทหน้าที่

การศึกษาสภาพปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในภาพรวม 4 ด้าน 21 ประเด็นมีปัญหาในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้พบว่ามีปัญหามาก 1 ประเด็นได้แก่ ไม่มีคำตอบแทนในการปฏิบัติงาน หรือคำตอบแทนที่ได้รับไม่คุ้มค่า ประเด็นที่เป็นปัญหาในระดับปานกลาง มี 8 ประเด็น โดย 3 ลำดับแรก ได้แก่ (1) ขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติงาน เช่น ชุดตรวจวิเคราะห์ดิน น้ำ ปุ๋ย แวนขายาย เป็นต้น (2) ขาดงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ปัจจัยสนับสนุนในการถ่ายทอดความรู้ และแก้ไขปัญหาเกษตรกร และ (3) ขาดความรู้ที่เพียงพอในการเฝ้าระวัง ติดตามสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช และประเด็นที่มีปัญหาน้อย มี 12 ประเด็น โดย 3 ลำดับแรก ได้แก่ (1)การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการปฏิบัติงาน (2) การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (3) การขาดความร่วมมือจากเกษตรกรในหมู่บ้านชุมชน และมีอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ไม่มีปัญหาในการปฏิบัติงาน ร้อยละ 9.27

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

5 ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่

การศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงาน 12 ประเด็น โดยภาพรวมเห็นว่ามีความจำเป็นมากในทุกประเด็น โดย 3 ประเด็นแรก ได้แก่ (1) ควรสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าประชุม ค่าพยาบาล หรือค่าตอบแทนรายเดือน ฯลฯ (2) ควรมีการสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานที่จำเป็น เช่น เครื่องขยายเสียงกระเป่าหิ้ว ชุดตรวจวิเคราะห์ดิน น้ำ ปุ๋ย ภาคสนาม แวนขยายตรวจศัตรูพืช ฯลฯ และ (3) ควรมีการสนับสนุนวัสดุปัจจัยในการผลิตทางการเกษตรเพื่อจัดทำแปลงสาธิตในหมู่บ้าน เช่น ปุ๋ย พันธุ์พืช สารอินทรีย์ สารเคมี สารชีวภาพ ฯลฯ ตามลำดับ นอกเหนือจากนั้นยังมีการเสนอแนะในประเด็นอื่นๆ ได้แก่ ต้องการให้มีประกันชีวิต ประกันสุขภาพ สำหรับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านทุกคน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

1) สถานภาพส่วนบุคคล

เพศ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สอดคล้องกับ คำริ ชาวพะเยา (2554:67) ซึ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน ในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดพะเยา และพบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุวิศาสตร์ กันตอนันตพร (2554:81) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่าเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมักเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพราะความเหมาะสมด้านเพศที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานทางการเกษตรและอาจรวมถึง ทักษะคิด ความเชื่อในสังคมไทย โดยเฉพาะในชนบทที่เห็นว่าเพศชายเป็นผู้นำที่เหมาะสมกว่า

อายุ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน มีอายุเฉลี่ย 52.40 ปี สอดคล้องกับ คำริ ชาวพะเยา (2554:67) ที่พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านมีอายุเฉลี่ย 50.80 ปี ใกล้เคียงกับสุวิศาสตร์ กันตอนันตพร (2554:81) ที่พบว่าเกษตรหมู่บ้าน มีอายุเฉลี่ย 51 ปี แสดงว่าในภาพรวมอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านอยู่ในวัยกลางคน

สถานภาพสมรส อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิศาสตร์ กันตอนันตพร (2554:81) ที่พบว่าเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส เช่นเดียวกับการศึกษาของ ภัทรพล เจริญชาติ และสมัย ศรีหาญ (2553:37) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาปศุสัตว์ในอำเภอธาตุพนม พบว่าอาสาปศุสัตว์ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแต่งงานแล้ว แสดงว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็มีสถานภาพสมรสแล้ว

ระดับการศึกษา อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ คำริ ชาวพะเยา (2554:67) ที่พบว่าหมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

และ กัทรพล เฉลิมชาติ และสมัย ศรีหาญ (2553:37) ที่พบว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 แสดงการศึกษาไม่มีส่วนสำคัญต่อการได้รับคัดเลือกเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

2) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

สมาชิกในครัวเรือน และ แรงงานภาคเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.88 คน มีแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.09 คน ใกล้เคียงกับการศึกษาของ ทศนีย์ บุญเกล้า (2554:71) ที่ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม พบว่า หมอดินอาสาสมัครในครัวเรือนเฉลี่ย 3.06 คน เช่นเดียวกับ มณฑิรา พุกภยกลามาต (2554:115) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หมอดินอาสาสมัครในครัวเรือนทั้งหมด เฉลี่ย 4.61 คน และมีจำนวนแรงงานทำการเกษตรในครัวเรือน เฉลี่ย 2.39 คน และชานาญ เมืองลง และคณะ (2556 : 5) ศึกษาบทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต้องการส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรดิตถ์ พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.88 แสดงให้เห็นว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีครัวเรือนขนาดเล็ก และมีแรงงานในภาคเกษตรน้อยซึ่งอาจทำให้การทำการเกษตรของครัวเรือนขาดแคลนแรงงานหรือจำเป็นต้องจ้างแรงงานทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น และได้ผลตอบแทนหรือมีรายได้ภาคการเกษตรที่ลดลง

อาชีพของครัวเรือน และรายได้ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร มีรายได้ในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรของครัวเรือนต่ำกว่า 100,000 บาท ต่อปี โดยรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 83,969.30 บาทต่อปี และรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 83,234.74 บาทต่อปี สอดคล้องกับการศึกษาของ คำริชชาพะเยาว์ (2554:68) ที่พบว่า หมอดินอาสาประจำหมู่บ้านประกอบอาชีพการเกษตรมีรายได้รวมเฉลี่ยต่ำกว่าหนึ่งแสนบาท คือ 86,129.23 บาทต่อปี ในขณะที่ อรรพรรณ จินะใจหาญ (2554:83) ซึ่งได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนา มีรายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 100,371.54 บาทต่อปี แสดงให้เห็นว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร แต่รายได้ในภาคการเกษตรกลับมีความสำคัญน้อยลง โดยดูได้จากสัดส่วนรายได้ทางการเกษตร และภาคนอกการเกษตรที่มีขนาดใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบันอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีการปรับตัวโดยมีการทำอาชีพอื่นด้วยเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

หนี้สินครัวเรือน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่มีหนี้สินครัวเรือน โดยเป็นหนี้ในระบบและนอกระบบในอัตราส่วนใกล้เคียงกันปี สอดคล้องกับการศึกษาของ อรรพรรณ จินะใจหาญ (2554:50) ที่พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.4 มีภาระหนี้สิน เช่นเดียวกับ จูติชญาณ์ เปรมกิจ (2552: 90 - 91) ที่ศึกษาบทบาทของหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งพบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่มีหนี้สินกับ ธกส. ซึ่งเป็นหนี้สินที่นำมาใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร แสดงว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงมีสถานะหนี้สินอยู่ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

พื้นที่ถือครองทางการเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีพื้นที่การเกษตรที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองต่ำกว่า 10 ไร่ เฉลี่ย 9.59 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นที่เช่า เฉลี่ย 8.57 ไร่ สอดคล้องกับการศึกษาของ วิวัฒน์ ภู่อ้อม และคณะ (2555:1323) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีขนาดพื้นที่ทำ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10 ไร่ และสุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554:81) ที่พบว่า เกษตรหมู่บ้านส่วนมากมีพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง น้อยกว่า 10 ไร่ แต่มีที่เช่าทำกินเฉลี่ย 37.93 ไร่ แสดงว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเช่าพื้นที่ทำการเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากพื้นที่การเกษตรของตนเองมีน้อยไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรเพื่อให้มีรายได้เพียงพอ

3) สถานภาพทางสังคม

การเป็นผู้นำชุมชนด้านปกครอง และอาสาสมัครเกษตรประเภทอื่น อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมากกว่าสองในสาม ไม่เป็นผู้นำชุมชนด้านปกครอง แต่เป็นอาสาสมัครเกษตรประเภทอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็น 2 ประเภท ในขณะที่ สุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554:77) พบว่าเกษตรหมู่บ้านเกือบครึ่งมีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ไม่เป็นอาสาสมัครเกษตรประเภทอื่น และ กัทธพล เกลิมชาติ และสมัย ศรีหาญ (2553:37) พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเกือบครึ่งมีตำแหน่งทางสังคม 1 ตำแหน่ง เช่นเดียวกับ ชำนาญ เมืองทอง และคณะ (2556 : 5) ที่พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งทางสังคม เป็น กรรมการหมู่บ้าน

การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ สถาบันทางการเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเกือบทั้งหมดเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสถาบันการเกษตรอื่นๆ ในชุมชนโดยมากกว่าครึ่งเป็น 2 แห่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ คำริชชา พะเขาว์ (2554:68) ที่พบว่า หมอคนอาสาเกือบทั้งหมด ร้อยละ 92.3 เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ สถาบันการเกษตร เช่นเดียวกับธีรรัฐ ไชยเทพ (2550 : 64) ที่ได้ศึกษาขีดความสามารถของหมอคนอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของสถานีพัฒนาที่ดินเชียงใหม่ พบว่า หมอคนอาสาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร

การเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตร อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน กว่าสองในสามเข้ามาเป็นอาสาสมัครเกษตรเพราะได้รับการคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ในอัตราส่วนใกล้เคียงกับสมาชิกในชุมชนคัดเลือก สอดคล้องกับการศึกษาของ กัมปัล แก้วมีศรี (2554:38) ที่ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่า อาสาพัฒนาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านส่วนใหญ่ เข้ามาเป็นอาสาสมัครพัฒนาปศุสัตว์เพราะผู้นำชุมชนชักชวน

2. ความรู้ในบทบาทหน้าที่ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ มากกว่าครึ่งมีความรู้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554:82) พบว่า เกษตรหมู่บ้านในจังหวัดชลบุรี โดยเฉลี่ยมีความรู้ในการปฏิบัติงานในระดับมาก เช่นเดียวกับ อรรณพ จินะใจหาญ (2554:77) ที่พบว่า หมอคนอาสาประจำตำบล มีความรู้ในภาพรวมระดับมาก มากกว่าร้อยละ 50 และวิวัฒน์ ภู่อ้อม และคณะ (2555:1323-1324) พบว่า อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีความรู้ในการปฏิบัติงาน แสดงว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ตามบทบาทหน้าที่ตามโครงการของกรมส่งเสริมการเกษตร มีความรู้ตามบทบาทหน้าที่ในระดับที่ดี ยกเว้นในบางประเด็นที่เป็นความรู้เฉพาะ มีการปฏิบัติหลายขั้นตอน เช่น การเข้าร่วมเวทีจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตรระดับหมู่บ้านของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน การเฝ้าระวังการเกิดการระบาดของโรค แมลงศัตรูพืช และการรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการด้านการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งควรมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาความรู้ที่เหมาะสมขึ้น เช่น การอบรมทบทวนความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในประเด็นความรู้ที่ยังไม่เข้าใจชัดเจนต่อไป

3. การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทธพล เถลิมาชาติ และสมัช ศรีหาญ (2553:39) พบว่า ผลการปฏิบัติงานในภาพรวมของอาสาสมัครที่อยู่ในระดับดี โดยปฏิบัติงานในระดับดีมากในประเด็นด้านการเป็นเกษตรกรผู้นำด้านการปศุสัตว์ การถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีเกี่ยวกับปศุสัตว์ และการประสานงานด้านการปศุสัตว์ เช่นเดียวกับการศึกษาของ ชีร์รัฐ ไซยเทพ (2550:64-65) พบว่า หมอдинอาสาประจำตำบล ภาพรวมมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้ทุกกิจกรรม ทั้งด้านการให้ความรู้และแนะนำเกษตรกรด้านการร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย และด้านการบริหารและประชาสัมพันธ์ เช่นเดียวกับ และจากการศึกษาของ จริญญา ไซยประสิทธิ์ (2550:บทคัดย่อ) ที่ศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ระดับตำบล ซึ่งพบว่า การฝึกอบรมทำให้อาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ ระดับตำบล ร้อยละ 60 สามารถปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้ค่อนข้างมาก และร้อยละ 40 สามารถปฏิบัติงานได้ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาความรู้ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่แล้ว สามารถจะนำความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงานได้ดี แม้ว่าจะยังมีข้อจำกัดทำให้ปฏิบัติงานได้น้อยในบางประเด็น เช่น (1) การร่วมตรวจสอบเพื่อปรับปรุงข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน (2) การเข้าร่วมเวทีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเสนอข้อมูลการเกษตร ปัญหาความและต้องการของหมู่บ้าน และ (3) การสำรวจ รวบรวมข้อมูลปัญหา ความต้องการด้านการเกษตรจากอาสาสมัครเกษตร (อกษ) 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานในด้านที่ยังปฏิบัติงานได้น้อย โดยการทำความเข้าใจ การอบรมควบคู่กับการสาธิต และฝึกปฏิบัติจริงในแต่ละขั้นตอนให้เกิดความชำนาญก่อนการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด โดยที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่สามารถพิจารณาดำเนินการได้ในระดับปฏิบัติพื้นที่ ได้แก่

1) ควรพัฒนาความรู้ในบทบาทหน้าที่ให้กับอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยเฉพาะประเด็นที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านยังมีความไม่มีความรู้ที่ชัดเจน ได้แก่ (1) วัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมเวทีจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตรระดับหมู่บ้านของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (2) วิธีการปฏิบัติในการเฝ้าระวังการเกิด การระบาดของโรค แมลงศัตรูพืช และ (3) การรวบรวมข้อมูลปัญหาและความต้องการด้านการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ทั้งนี้ควรจัดเป็นหลักสูตรหลัก เพื่อให้อำเภอนำไปดำเนินการในกิจกรรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านตามงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือจัดเป็นการฝึกอบรมในเชิงปฏิบัติการ หรือการสาธิตในไร่นา โดยสามารถบูรณาการกับกิจกรรมอื่นของกรมส่งเสริมการเกษตรที่เกี่ยวข้อง อาทิ เช่น กิจกรรมศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในทุกอำเภอ ซึ่งจะช่วยให้เกิดประโยชน์ทั้งใน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ด้านการเพิ่มความรู้ทางวิชาการในการจำแนก วินิจฉัยศัตรูพืชจากประสบการณ์จริง และความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องในการเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช เป็นต้น

2) ควรพัฒนาทักษะในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยเฉพาะในประเด็นที่อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ยังนำไปปฏิบัติได้น้อย ได้แก่ (1) การร่วมตรวจสอบเพื่อปรับปรุงข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน (2) การเข้าร่วมเวทีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อเสนอข้อมูลการเกษตร ปัญหาความและต้องการของหมู่บ้าน และ (3) การสำรวจ รวบรวมข้อมูลปัญหา ความต้องการด้านการเกษตรจากอาสาสมัครเกษตร (อกษ) 13 สาขา และเกษตรกรในหมู่บ้าน ทั้งนี้ควรจัดฝึกอบรมในควบคู่กับการปฏิบัติ สาขิตในสภาพการณ์จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจขั้นตอนในการปฏิบัติจริง เกิดความชำนาญจากการฝึก สามารถประยุกต์และแก้ปัญหาเมื่อนำไปปฏิบัติจริงได้

3) สำนักงานเกษตรจังหวัด และอำเภอควรที่จะพิจารณา สนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ ในการจัดทำแปลงสาธิต สถานีเรียนรู้ หรือศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน โดยงบประมาณปกติประจำปีของโครงการ หรือการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานบูรณาการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งนี้อาจเริ่มต้นจากแปลงสาธิตในไร่นาของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งสาธิตการขยายพันธุ์พืช การใช้ปุ๋ย การจัดการศัตรูพืช หรือการบำรุงรักษา ตลอดจนเป็นแปลงติดตามสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืช ซึ่งจะเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของเกษตรกรในหมู่บ้าน

4) สำนักงานเกษตรจังหวัด และ อำเภอสมควรจัดกิจกรรมเพื่อสรุปผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านประจำปี เพื่อให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีโอกาสพบปะกันเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน การวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข กำหนดแนวทางในการทำงานที่มีประสิทธิภาพในอนาคต ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความสมัครสมานสามัคคีในความเป็นองค์กร และการเป็นเครือข่ายในการช่วยเหลือการปฏิบัติงานซึ่งกันและกันต่อไปในอนาคต

5) สำนักงานเกษตรจังหวัด หรือ อำเภอสมควรมีการติดตาม จัดทำแผนการตรวจเยี่ยมผลการปฏิบัติงานและให้กำลังใจอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในพื้นที่ เพื่อทราบปัญหา ความต้องการข้อคิดเห็นข้อมูลข่าวสารทางด้านเกษตรในพื้นที่เพื่อพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนขอเสนอแนะในการพัฒนาการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้นจากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในอำเภอต่างๆของจังหวัด

1.2 ข้อเสนอแนะต่อกรมส่งเสริมการเกษตร โดยที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นประเด็นในระดับนโยบายที่สมควรพิจารณาเพื่อความยั่งยืนและควรมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ได้แก่

1) กรมส่งเสริมการเกษตรควรพิจารณา ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัญหาจากผลการวิจัยนี้ ทั้งนี้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านมีภารกิจ มากทั้งงานตามบทบาทหน้าที่ปกติ และงานอื่นที่มักได้รับการร้องขอจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ อาทิ การร่วมสำมะโนการเกษตร การเป็นวิทยากรเกษตรกรด้านต่างๆ การเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่ การเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจ (ทพศ.) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งจะส่งผลถึงประสิทธิภาพงานที่เพิ่มขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

---

2) กรมส่งเสริมการเกษตรสมควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในพื้นที่ตามข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน อาทิ เช่น อุปกรณ์แว่นขยาย สวิตช์แมลง กล้องหรือขวดเก็บตัวอย่างแมลง เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านการเฝ้าระวังการระบาดของศัตรูพืชในหมู่บ้าน การถ่ายทอดความรู้และแก้ไขปัญหาเกษตรกร , อุปกรณ์การสื่อสาร เพื่อรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร , อุปกรณ์การเก็บตัวอย่างดิน น้ำ อุปกรณ์การตรวจตัวอย่างดิน ปุ๋ย น้ำ เบื้องต้น เพื่อการตรวจวิเคราะห์ผลได้ในระดับแปลง เพื่อบริการเกษตรกรในหมู่บ้าน ตลอดจนชุดปฏิบัติงาน ชุดแต่งกาย เพื่อใช้สวมใส่ในระหว่างออกปฏิบัติงาน พบปะเกษตรกร ซึ่งจะสร้างความน่าเชื่อถือ สร้างความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเอง

3) กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ตลอดจนข่าวสารวิชาการเกษตรเพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ และให้คำแนะนำกับเกษตรกรในหมู่บ้านได้ เช่น การอบรมด้านการตรวจวินิจฉัยศัตรูพืชในไร่นาเบื้องต้น การอบรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติกรณีฉุกเฉินทางการเกษตร การจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตรและอาชีพในชุมชน เป็นต้น

4) กรมส่งเสริมการเกษตรควรประกาศเกียรติคุณ หรือ ยกย่องเชิดชูเกียรติต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติงาน เป็นประวัติในการปฏิบัติงานอาสาสมัครเพื่อชุมชน ด้วยวิธีการและโอกาสที่เหมาะสม เช่น การมอบประกาศนียบัตร โล่รางวัล เงินรางวัล ฯลฯ และอาจผลักดันให้อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านเป็นบุคลากร มีบทบาท และได้รับยอมรับ เช่นเดียวกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ และระดับการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งผลของการวิจัยสามารถใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ หน่วยงานภาคี ที่ร่วมปฏิบัติงานในหมู่บ้าน ชุมชน ต่อการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ตลอดจนการปฏิบัติงานบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ได้เหมาะสมและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อประเมิน โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านของกรมส่งเสริมการเกษตร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา เพื่อทราบว่า มีผลสัมฤทธิ์อย่างไร ควรแก่การพัฒนาปรับปรุงอย่างไร

2.4 ควรมีการวิจัยถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ที่เป็นความต้องการของเกษตรกร และความต้องการของเกษตรกรในการรับบริการจากอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาการทำงาน และบริการของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านให้เกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ชุมชนในแต่ละท้องถิ่น และปรับเปลี่ยนบทบาทในการทำงานที่เหมาะสม

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2.5 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร
เกษตรหมู่บ้าน เพื่อทราบข้อมูลประกอบการพัฒนาขวัญ กำลังใจ ในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน
ให้ดีขึ้นเหมาะสม เช่นเดียวกับอาสาสมัครประเภทอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ . (2555) คู่มืออาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อค์สำเนา)
กัมปภัช แก้วมีศรี (2545) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของอาสาพัฒนาปศุสัตว์ประจำหมู่บ้านจังหวัด
อุดรธานี” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จริยา ไชยประสิทธิ์ (2550) “การประเมินผลการดำเนินงานของอาสาสมัครเกษตรและสหกรณ์ระดับตำบล”
วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ชำนาญ เมืองล่อง บำเพ็ญ เชียงหวาน และภรณ์ ต่างวิวัฒน์ (2556) “บทบาทอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านต่อการ
ส่งเสริมการเกษตรในอำเภอทองแสนขันจังหวัดอุดรดิษฐ์” น.0-ST0721-12 ในรายงานการประชุมเสนอ
ผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- จิตติชญาณ์ เปรมกิจ (2552) “บทบาทของหมอดินอาสาในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อปรับปรุงดินใน
จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)
- คำริ ชาวพะเยาว์ (2554) “การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัด
พะเยา” วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ทัศนีย์ บุญเกล้า (2554) “ปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทหน้าที่ของหมอดิน อาสาประจำตำบลในจังหวัดนครพนม”
วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาส่งเสริม
การเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ธีร์รัฐ ไชยเทพ (2550) “ขีดความสามารถของหมอดินอาสาประจำตำบลในพื้นที่ของสถานีพัฒนาที่ดินเชียงใหม่”
วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ประวิษ จรคำ (2554) รายงานผลการดำเนินงาน “เรื่องการค้าเนินงานอาสาสมัครเกษตร ระหว่าง ปี 2551-2553”
กลุ่มงานพัฒนากลุ่มเกษตรกร ส่วนพัฒนาองค์กรเกษตรกร สำนักพัฒนาการเกษตร กรมส่งเสริม
การเกษตร
- ภัทรพล เฉลิมชาติ และสมัช ศรีหาญ (2553) “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของอาสาปศุสัตว์ ในอำเภอหาดูพนม”
รายงานผลการวิจัย ทะเบียนวิชาเลขที่ร 4 (2)-0216(4)-004กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- มณฑิรา พุกยกกล้ามาศ (2554) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาใน
จังหวัดสมุทรสาคร” วิทยานิพนธ์ ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขา
ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- วิวัฒน์ ภู่อ้อม นิสากร ลีชาญพาณิชย์ และนริษรา โสมฉวีรัตน์ (2555) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์การปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี น.1321-1332 ในรายงานการประชุมวิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 9 สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ . (2555) คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ กรมส่งเสริมการเกษตร
- สุวิสาส์ กันตอนันตพร (2554) “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของเกษตรหมู่บ้าน ในจังหวัดชลบุรี”วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- อรรรรณ จินะใจหาญ (2555) “การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่หมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

